

DR OBREN BLAGOJEVIĆ: U VLASTI I U ZATVORU: (41.)

Mene su, po izlasku iz „Objekta 101“ odredili u sobu sa ne sjećam se više kojim brojem (svaka je soba imala svoju brojčanu legitimaciju), ali se odlično sjećam njenog starještine, hromog bosanskog Muslimana, Fikreta Mandzuke. Bio je to opšti tip ondašnjeg sobnog starještine, neobrazovanog i umno ograničenog, ali zato okrutnog do svireposti. Naročito je bio podozriv prema meni, tako visokom intelektualcu i, kako je mislio, zagriženom, nepopravljivom neprijatelju. Nikako nije mogao da shvati što sam samo u odloženom stavu a ne i u bojkotu. Čvrsto vjerujem da je tako nešto i predlagao isljednicima. U svakom slučaju, mene je šikanirao na svakom koraku i brigadirima naređivao da me na radu što više muče. Tada sam radio u šarenoj brigadi, unutra na radilištu i nikad za vrijeme dvogodišnjeg boravka u logoru Bileća nijesam izišao van žice.

Po čitav dan gonili su me na tragaču, pa sam bio krajnje iznuren i malaksao. Jednom, kad sam u blizini same zgrade centra pao pod tragačem i gonilac me čak ni udaranjem nogama dugo nije mogao pokrenuti, nađe tuda jedan logoraš u lijepoj odjeći, pomislih: vjerovatno neko iz centra, pa kad me viđe onako polumrtvog, poče da viće na mog gonioca i naredi mu da me vode u sobu i kažu sobnom starješini da je tako naredio komandant centra. Bio je to, dakle, zaista on, naravno takođe logoraš, ali kakav, Boško Radonjić. Kad smo došli u sobu, Fikret me samo pogleda i reče: „Lezi tu, bando!“ Čitavog toga dana sam se odmarao na svojoj slamarici, a sjutradan mi Fikret, kad se vratio od isljednika, reče da se za naredni dan javim na raport.

Bio je to moj prvi odlazak isljedniku u Bileći, a drugi računajući i Goli otok. Veoma sam se začudio kad sam, ušavši u isljednikovu kancelariju i stavši kraj vrata u stavu mirno, čuo pitanje: „Sjećaš li se ti mene?“ Nijesam se sjećao i tako i rekoh. Bio je to mlad, crnomanjast momak, naočita izgleda. On me prekori što nikad ne dolazim k njemu, svom isljedniku, a kao tako visoko školovn čovjek mogao bih mnogo da im pomognem u predlaganju raznih mjera. Tada mi je prvi put sinula u glavi misao da bih se zaista mogao češće javljati isljedniku, s ponekim opštim prijedlogom ili mišljenjem, dok bi sobni starješina, možda, neobaviješten o tome šta ja isljedniku govorim, vjerovao da izvještavam o raznim harangama svojih drugova. Ta mi se misao, koju sam kasnije više puta koristio, učini spasonosnom, ali je očigledno sve zavisilo od toga što isljednik kazuje sobnom starješini a šta zadržava za sebe, kao i, naravno, od toga kakav je čovjek sam isljednik, uopšte i posebno prema meni. Toga puta, međutim, imao sam zaista veliku sreću. Pokazalo se da je moj isljednik niko drugi do Svetu Peruničić, moj đak s jednog od onih poslijeratnih kurseva i sinovac mog velikog prijatelja Mila Peruničića, sekretara Prezidijuma Savezne narodne skupštine. On mi reče da će odsad raditi na poslovima svoje struke, to jest u knjigovodstvu i da treba da se javim Duju Bubleu, šefu knjigovodstva, naravno logorašu.

U knjigovodstvu

Tako sam poslije nekoliko mjeseci teškog rada na tragaču dobio divan, lak, sjedeći posao. Istina, u početku sam se mnogo bojao, jer ja knjigovodstvo u praksi nijesam ni znao. No, kad sam se sjutradan javio Bubleu, on me odredi, očevidno po isljedničkoj želji, na najlakši dio posla čak i u knjigovodstvu. Bilo je to vođenje evidencije o osnovnim sredstvima „Kazneno-popravnog doma u Bileći”, kako se ono naše mučilište zvanično zvalo. Kao što je i uoptše poznato, osnovna sredstva za dugo ne trpe nikakvu fizičku, pa ni vrijednosnu promjenu već ostaju dugo u nepromijenjenom obliku, pa zbog toga njihova evidencija nije nikakav problem, čak ni za nestručnjaka. Osim toga, logoraši koji su radili u knjigovodstvu bili su manje-više dobri ljudi. Sam Buble, iako kao šef vrlo strog, nije bio loš čovjek, a prema meni kao finansijskom stručnjaku gajio je i neko posebno poštovanje. Glavni, pak, stručnjaci, pored samog Bublea, bili su: Miloš Milošević, jedan simpatični, tihi dugajlja, i Vaso Giljen, moj školski drug iz nikšićke gimnazije. Od ostalih se sjećam Mladena Nikolića, jednog mladog čovjeka iz Prokuplja, simpatičnog i vrlo duhovitog spadala, i nekog, možda previše zvaničnog i aktivnog Kažića. Na tom radu, u stvari gotovo pravom neradu, proveo sam čitavih nekoliko mjeseci u Bileći. Mislim da sam za čitavo to vrijeme kod svog isljednika Peruničića otišao samo još jedanput, i to dobro se pripremivši, da izložim neke svoje ideje o poboljšanju rada u knjigovodstvu.

No, ili je isljednik osjetio taj marifetluk ili je, na osnovu mojih rijetkih javljanja na raport, zaključio da sam se „pasivizirao”, elem jednoga dana pozva me sobni starješina i reče da sam se „progospodio” u knjigovodstvu, da nimalo ne vodim računa o svom prevaspitanju i pomoći drugima da revidiraju svoj stav, te da tako više ne ide, pa ču od sjutra opet na tragač, sve dok se ne popravim. „Pruža ti se”, rekao je, „još jedna prilika da se popraviš, a ako ne htedneš ubrzano ćemo te ponovo u bojkot”.

Sa tragača u bolnicu

Bio je to za mene iznenadan i težak udarac. Vjerovatno su i one, uopšte česte, promjene iz bojkota u odložen stav i iz ovoga u kolektiv, i obratno, psihološki bile sračunate na takav efekat. Ipak, kao što sam se za vrijeme cijelog svog robovanja bio i uvjerio, pomislio sam da od svakog zla ima i gore i ponovo prihvatio tragač, relativno zadovoljan što me nijesu stavili u bojkot. Tako sam opet nekoliko mjeseci bio na najtežem fizičkom radu i uz to podvrgnut svakojakom maltretiranju. Čas su mene jurili drugi čas ja druge i tako se iz dana u dan obrtao moj teški životni krug po bilećkom logorištu, dok mi jednoga dana jedan isuviše revnosni nepoznati aktivista nije gotovo polomio ali jeste iščašio desnu nogu, pa se više na nju nijesam mogao oprjeti. Isljednik, koji je već tada bio drugo lice, i mislim da je bio Nebojša Grebenar ili možda Danilo Bošnjak, naredio je sobnom starješini da me odvedu u bolnicu, pa se tako, opet blagodareći povrijeđenoj nozi, ponovo nađoh na odmoru.

U bolnici sam ostao sve do kraja boravka u Bileći. Ona mi je odista bila prijeko potrebna, ne samo zbog povrijeđene noge već i zbog opšte fizičke iscrpljenosti. Nogu su mi namjestili ljekari, opet uglavnom sami logoraši, a poslije mi ju je nedjeljama masirao poznati predratni bokser, Stevan Jakšić, tada takođe zatvorenik. Sa mnom u istoj bolničkoj sobi ležao je i Vojo Srzentić, pomoćnik predsjednika Savezne planske komisije i brat poznatog ekonomiste Vasa Gluvog, takođe zbog povrijeđene noge.

Za vrijeme boravka u Bileći držao sam i jedno stručno predavanje za sve logoraše u okviru ciklusa sličnih predavanja koja je po nalogu uprave organizovao centar. Jednoga dana priđe mi moj kasniji kum, tada u centru aktivista nadležan za kulturno-prosvjetni rad, bivši Udbin potpukovnik, Milenko Šotra. Kao što vidim, poče, ti loše stojiš, jer gledam s prozora kako te po čitav dan gone i oni koji su gori od tebe. Znam kako ti je i znam zašto ne poboljšavaš svoj položaj, pa sam htio da ti pomognem u granicama svojim mogućnosti. Kao što znaš, ja sam nadležan za organizaciju ovih stručnih predavanja, pa nešto mislim kako bi ti mogao da pripremiš jedno predavanje o ustavu, njegovoj pravnoj prirodi i značaju uopšte. Ono što je najvažnije to je da bi ti to predavanje pomoglo da te stalno ne gledaju kao bandu, već bi na taj način pokazao izvjesnu aktivnost.

Malo sam se u prvih mah trgnuo, jer nije moglo biti ni riječi o tome da nađem kakvu pomoćnu literaturu, a o ustavu sam znao samo onoliko koliko mi je u sjećanju ostalo od učenja iz knjige Slobodana Jovanovića „O državi“. Istina, tu knjigu, kao i sve ispite na fakultetu, pripremao sam sasvim ozbiljno, pa sam znao, zaista, još mnogo toga. Osim toga, imajući u vidu prosječan nivo logoraša, među kojima su, osim vrlo rijetkih izuzetaka, čak i najuzdignutiji po pravilu bili vojna lica, a ne pravnici i istoričari, znao sam da mi nema ko praviti ozbiljne primjedbe.